

Svakodnevlje u književnim obradama legende o svetom Aleksiju

Kovačević, Dea

Undergraduate thesis / Završni rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:749620>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-07**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FILOZOFSKI FAKULTET OSIJEK

Preddiplomski dvopredmetni studij

Hrvatski jezik i književnost i Engleski jezik i književnost

Dea Kovačević

Svakodnevlje u književnim obradama legende o svetom Aleksiju

Završni rad iz Svakodnevice u hrvatskoj književnosti 18. stoljeća

prof. dr. sc. Zlata Šundalić

Osijek, 2012.

Sadržaj

1. Sažetak.....	3
2. Uvod.....	4
3. Legenda o svetom Aleksiju u korpusu hrvatske književnosti.....	5
4. <i>Legenda o svetom Aleksu</i> u kontekstu hrvatske srednjovjekovne književnosti.....	6
5. <i>Sveti Aleksij</i> Tita Brezovačkog u kontekstu hrvatske književnosti osamnaestog stoljeća.....	7
6. Pojam svakodnevlja.....	10
7. Svakodnevlje u <i>Legendi o svetom Aleksu</i>	
7.1. Hrana.....	11
7.2. Piće.....	12
7.3. Moda.....	12
7.4. Stanovanje.....	12
7.5. Ljudi.....	13
7.6. Običaji.....	13
7.7. Sinteza elemenata svakodnevlja u <i>Legendi o svetom Aleksu</i>	13
8. Svakodnevlje u <i>Svetom Aleksiju</i> Tita Brezovačkog	
8.1. Hrana.....	14
8.2. Piće.....	15
8.3. Moda.....	15
8.4. Stanovanje.....	16
8.5. Ljudi.....	17
8.6. Običaji.....	17
8.7. Sinteza elemenata svakodnevlja u <i>Svetom Aleksiju</i>	18
9. Zaključak.....	20
10. Literatura.....	21

1. Sažetak

U radu je riječ o dvjema književnim obradama legende o svetom Aleksiju te konkretno, o elementima svakodnevlja u te dvije obrade. Prva je književna obrada iz petnaestog stoljeća *Legenda o svetom Aleksu* iz Berčićeva zbornika iz petnaestog stoljeća, a druga je književna obrada drama *Sveti Aleksi* Tita Brezovačkog iz osamnaestog stoljeća. Prva obrada koja je predmet ovoga rada, *Legenda o svetom Aleksu* pripada crkvenopripovjednoj legendarnoj prozi i odlikovana je plošnom radnjom, stepenastom fabulom i moralizatorskim tonom kojemu je cilj prikazati vjerski ideal. *Sveti Aleksi* školska je drama Tita Brezovačkog namijenjena izvođenju na pozornici. Kada se radi o elementima svakodnevice u te dvije obrade, vidljivo je kako oba djela imaju relativno malen broj elemenata svakodnevice, no i taj manjak ukazuje na velike činjenice. U *Legendi o svetom Aleksu* manjak svakodnevice konzistentan je s karakteristikama crkvenopripovjedne proze: jednostavnošću, malim udjelom napora samog autora, plošnom radnjom i stepenastom fabulom. S druge strane, nedostatak elemenata svakodnevice u *Svetom Aleksiju* upućuje na primarnu namjeru Brezovačkog da ta drama što prije bude postavljena na kazališne daske te da ju bude što lakše izvesti u skladu s tadašnjim skromnim uvjetima. U *Svetom Aleksiju*, najzastupljeniji su elementi stanovanja (stol, stolac) koji se pojavljuju u didaskalijama i upravo upućuju na jednostavnost scenografije. Iako nisu bogate elementima svakodnevice, obje književne obrade legende o svetom Aleksiju odličan su primjer književnog perioda u kojem su nastale te tendencija koje je autor imao.

Ključne riječi: legenda, sveti Aleksi, svakodnevica, srednji vijek, prosvjetiteljstvo

2. Uvod

Zadatak je rada bio istražiti elemente svakodnevice, hranu, piće, stanovanje, modu, ljude i običaje, u dvjema odabranim književnim obradama legende o svetom Aleksiju koje se pojavljuju u korpusu hrvatske književnosti. Prva je obrada srednjovjekovni tekst *Legenda o svetom Aleksu* koji se nalazi u rukopisu glagoljske Berčićeve zbirke iz petnaestog stoljeća, prvi put izdan u *Hrvatskoj književnosti srednjega vijeka* koju je priredio Vjekoslav Štefanić sa suradnicima unutar ciklusa *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, a druga je obrada školska drama Tita Brezovačkog iz osamnaestog stoljeća *Sveti Aleksu*.

Istraživanje navedene dvije obrade započinje općenitim podacima o književnim obradama legende o svetom Aleksiju od početaka hrvatske književnosti do danas. Potom je stavljen naglasak na *Legendu o svetom Aleksu* koja je postavljena u kontekst hrvatske srednjovjekovne književnosti te uspoređena s ostalim srednjovjekovnim književnim inačicama legende o svetom Aleksiju. Zatim je fokus prenesen na dramu *Sveti Aleksu* te njegovo kontekstualiziranje u hrvatskoj književnosti osamnaestoga stoljeća i поближе kontekst kajkavske školske drame toga razdoblja. Potom se rad u potpunosti počinje odnositi na srž samog istraživanja, elemente svakodnevice, prvo u Berčićevu tekstu *Legenda o svetom Aleksu*, a potom u drami *Sveti Aleksu*. Nakon sinteze elemenata svakodnevice obaju tekstova elementi su svakodnevice uspoređeni i zaključno stavljeni u kontekst svakodnevice književnog razdoblja u kojemu su obrade nastale.

3. Legenda o svetom Aleksiju u korpusu hrvatske književnosti

Porijeklo legende o svetom Aleksu kao „božjem čovjeku“ trebalo bi se potražiti još u budizmu. Uvjerljivi su dokazi u prilog pretpostavci o genetskoj povezanosti – po temeljnoj motivici legende o sv. Aleksiju s legendom o Budhi koja bi iz Indije, preko Perzije, stigla među sirijske kršćane i postala jezgrom za stvaranje teksta o božjem čovjeku Aleksiju (Hercigonja, 1975: 277). Nastavak puta ove legende, pa i dolazak na slavenske prostore teče tako da se isprela u Bizantu tijekom šestoga do devetoga stoljeća „(...) čudesna i zanimljiva povijest o Aleksiju koji je na dan svoga vjenčanja napustio svoju zaručnicu i pobjegao iz Rima da bi kao prosjak 17 godina proveo nepoznat u Edesi i zatim drugih 17 godina u rodnoj kući, neprepoznat od svojih kojima se otkrio istom poslije smrti pismom što ga je mrtav držao u ruci.“ (Grabar, 1977: 61) Na slavenske je prostore stigla iz grčkog prijevoda i to vrlo rano, „(...) pa je tako već u XII. st. nalazimo u Rusiji gdje se sačuvala u poznatom prijepisu Zlatostruja Publiczne biblioteke u Lenjingradu.“ (Grabar, 1977: 61) Toj redakciji pripada književna obrada kojom se pobliže bavi ovaj rad, *Legenda o svetom Aleksu* iz rukopisa glagoljske Berčićeve zbirke, objavljena u *Hrvatskoj književnosti srednjega vijeka* u prvoj knjizi edicije *Pet stoljeća hrvatske književnosti* iz 1969. godine. Uz tu verziju legende o svetom Aleksiju, postoji drugi hrvatskoglagoljski fragment iz iste matice iz petnaestog stoljeća, koji „(...) dolazi na kraju dvolista b među glagoljskim fragmentima JAZU pod br. 32/b-c.“ (Grabar, 1977: 62) Uz ove fragmente legenda se o svetom Aleksu nalazi i u latiničkom Lucićevu *Vrtlu*. Međutim, „u Vrtlu, ta je legenda nastala prema prijevodu talijanskog teksta, preuzetog izravno iz djela *Vitae de Santi Padri* (oslonjenog na *Zlatnu legendu*), dominikanca Domenica Cavalce (Domenicus Cavalca a Vico Pisano, 14. stoljeće), a u stihovima se (fragmentarno – 40 stihova) čita u *Rapskoj pjesmarici* (1563) i rukopisnom legendariju Dominika de Dominisa iz godine 1713., tom kasnom odjeku srednjovjekovnog repertorija.“ (Hercigonja, 1975: 278) Osim toga, ta je legenda tema i proznog teksta u Glavinićevu *Cvitu svetih* iz 1628., a i školske drame *Sveti Aleksi* Tita Brezovačkog, nastale prema isusovačkoj teatarskoj matrici i objavljene 1786. godine, kojom se pobliže bavi ovaj rad.

Radnja je ove drame u svojoj suštini i svim verzijama ostala potpuno jednaka i to je priča o božjem čovjeku koji odrekavši se bogatstva, odlazi na dan svoje svadbe u svijet gdje u krajnjoj askezi živi 34 godine – od čega 17 neprepoznat, pred vratima obiteljske palače (Hercigonja, 1975:278) gdje neprepoznat i umire te ostavlja na papiru dokaz o svojem pravom identitetu.

4. *Legenda o svetom Aleksu* u kontekstu hrvatske srednjovjekovne književnosti

Hrvatska srednjovjekovna književnost bilježi svoj početak u počecima pismenosti Hrvata. „Realno bi bilo gornju granicu iskustva pisane riječi u nas – nepotvrđene tekstovima – staviti u 8.-9. st., dok bi donja granica, završna točka razvojnog luka srednjovjekovne književnosti zadirala – sa zakašnjenjem – u 16. st.“ (Hercigonja, 1975: 29) Prostorni raspon hrvatske srednjovjekovne književnosti protegnuo se „(...) od sjeverne panonske zone, prema jugu, jugozapadu i jugoistoku: preko Pokuplja, Like i Krbave na Primorje s otocima i Istru i južnije, prema dalmatinskim gradskim komunama sve do Dubrovnika i Bara. Unutar tih koordinata težište književnog života razdoblja je – između 12. – 16. stoljeća – na glagoljaškom području od sjeverne Dalmacije do Kvarnera i Istre i preko ličko-krbavske regije do srednjeg Pokuplja (i Pounja) u unutrašnjosti Hrvatske.“ (Hercigonja, 1975: 29)

Kada se radi o podjeli hrvatske književnosti srednjega vijeka, povjesničari nisu ujedinjeni. Eduard Hercigonja u *Povijesti hrvatske književnosti* književnost srednjeg vijeka sistematično dijeli po razvojnoj usmjerenosti književnog procesa. Počevši tako od najstarijih sačuvanih tekstova on razlikuje: 1. razdoblje: Na vrelima crkvenoslavenske baštine – podrazdoblje a) od suponiranih prapočetaka do senjskog (1248) i omišaljskog (1252) privilegija – faza liturgičkih kodeksa i starijeg tipa neliturgičkih zbornika na crkvenoslavenskom jeziku i podrazdoblje b) do kraja četrnaestog. stoljeća; 2. razdoblje: Doba pune zrelosti – do god. 1508. (kraj rada senjske tiskare) i 3. razdoblje: Kasni odjeci srednjovjekovne književne tradicije; činilac retardacije – produžetak stilsko-tematske i žanrovske strukture srednjovjekovlja: god 1531. (prestanak rada riječke tiskare Š. Kožičića), *Grškovićev zbornik* iz 2. polovine šesnaestog stoljeća i neki drugi spisi (Hercigonja, 1975: 29-30). S druge strane, Vjekoslav Štefanić u *Hrvatskoj književnosti srednjega vijeka* našu srednjovjekovnu književnost dijeli na dva razdoblja: 1. razdoblje staroslavenskog književnog nasljeđa i 2. razdoblje pod nazivom „zapadno i domaće u književnosti“ te unutar ovoga razdoblja odmah klasificira hrvatsku književnost srednjeg vijeka prema vrstama i podvrstama na: epigrafiku, diplomatiku, statute i regule, historijske tekstove, moralnodidaktičku prozu, legendarnu prozu (u koju bi pripadala i *Legenda o svetom Aleksu*), svjetovne romane, pjesme i dijaloške pjesme i crkvena prikazanja. Također i Hercigonja dijeli srednjovjekovnu književnost po književnim vrstama i to na: liturgijske i biblijske tekstove, crkveno-pripovjednu prozu starijeg tipa: apokrifni spisi: legende, evanđelja, viđenja, djela

apostolska i crkveno-pripovjednu prozu mlađeg tipa: mirakuli, legende, vizije, didaktičko-moralizatorsku prozu (crkvenu i svjetovnu), polemiku, poučnu prozu starijeg i mlađeg tipa, crkvenoretoričku prozu, svjetovnu pripovijest i roman, prenja, diplomatiku i pravne tekstove, epigrafiku i grafite, epistolarne tekstove, povijesnu prozu, zapise, izvješća, anegdote, sentencije i aforizme, molitve, zaklinjanja, amulete, stihove i retoričku ritmiku, dijaloško pjesništvo, drame – prikazanja, traktate i tekstove praktične prirode za obuku duhovničkog pomlatka. Prema ovakvoj podjeli *Legenda o svetom Aleksu* pripadala bi crkveno-pripovjednoj prozi u podvrstu neliturgijskog legendarija.

U kontekstu legendarne proze Štefanić uz *Legendu o svetom Aleksu* navodi *Legendu o Agapiju*, *Legendu o Makariju*, *Legendu o sv. Mavru*, *Žitje Konstantina – Ćirila*, *Život Marije Magdalene*, *Život sv. Katarine*, *Legendu o Ivanu Zlatoustom*, *Sveti Jeronim i lav*, *Čudo sv. Jeronima sa Silvanom* i *Čudesu sv. Nikole* te navodi kako *Legenda o svetom Aleksu* graniči po strukturi s romanom. Sličnost s romanom potvrđuje i Hercigonja kada *Legendu o svetom Aleksu* naziva „hagiografskim romanom“. (Hercigonja, 1975: 277) Hercigonja također navodi kako se stepenasto razvijena fabula te legende opire simbolički na istu točku – crkvu sv. Bonifacije, u kojoj se Aleksi oženio, a i svršetak traženja njegove istine. Također, navodi još jednu zanimljivost vezanu uz tu legendu, emotivnost odlikovanu poetičnom retoričkom metaforikom i paralelizmima dramatskih scena bolnih lamentacija roditelja i supruge nad mrtvim Aleksijem. (Hercigonja, 1975: 279)

5. Sveti Aleksij Tita Brezovačkog u kontekstu hrvatske književnosti osamnaestog stoljeća

Hrvatska književnost osamnaestog stoljeća oduvijek zadaje muku mnogim povjesničarima književnosti. Glavni razlog tomu njen je izrazit stilski pluralizam za koji je zaslužno nekoliko čimbenika. Osamnaesto je stoljeće povijesno bilo nepovoljno za Hrvatsku jer joj je teritorij bio izrazito rascjepkan što je dovelo do postojanja više hrvatskih regionalnih književnosti i to: književnosti Dubrovnika, Dalmacije, Slavonije i Banske Hrvatske. Upravo zbog toga djela hrvatske književnosti osamnaestog stoljeća obiluju različitim stilovima jer su autori djelovali pod različitim utjecajima. Ovakva specifična situacija zahtijeva poseban tretman te stvara poteškoće pri podjeli i definiranju kako samog razdoblja tako i žanrovske profilacije samih djela.

Prvenstveno problem je u nazivlju razdoblja. Srednjovjekovlje, renesansu, barok i sva ostala razdoblja hrvatske književnosti puno je lakše definirati. S druge strane, za 18. stoljeće, većina povjesničar književnosti ima svoj naziv. Ako krenemo kronološki, prva povijest hrvatske književnosti, ona Branka Vodnika, osamnaesto stoljeće naziva najjednostavnijim nazivom „Književnost 18. stoljeća“ istovremeno dodajući „prosvjetiteljstvo“ kao nekakvu odrednicu budući da je bio autor svjestan da se prosvjećenje ne može primijeniti na sve autore tog književnog perioda. (Vodnik, 1913: 351-369) To kronološki gledano prvo rješenje uistinu je najjednostavnije i najpraktičnije. Jednako tako David Bogdanović ovu književnost u *Pregledu književnosti hrvatske i srpske* iz 1915. godine naziva „osamnaestim vijekom“. Istu je Vodnikovu tradiciju nastavio i Mihovil Komba 1945., odnosno 1961. godine u *Hrvatskoj književnosti do narodnog preporoda* kada je ovu književnost u svojoj povijesti hrvatske književnosti nazvao samo „Osamnaesto stoljeće“. S druge strane Slavko Ježić u *Hrvatskoj književnosti od početka do danas /1100.-1941./* iz 1944. godine, ovu književnost naziva „Racionalizmom i narodnim prosvjećivanjem“. Rafo Bogišić u *Povijesti hrvatske književnosti* ovu književnost naziva „Književnost prosvjetiteljstva“, a slično i Ivo Frangeš u *Povijesti hrvatske književnosti* iz 1987. naziva je „Racionalizam. Predromantizam“. Dubravko Jelčić u *Povijesti hrvatske književnosti* iz 1997. godine ovo razdoblje naziva „Stilskim pluralizmom XVIII. stoljeća“.

Regionalno, kao što je već navedeno, hrvatska se književnost osamnaestog stoljeća dijeli na dubrovačku, dalmatinsku, slavonsku i književnost Banske Hrvatske. Međutim, zbog političke vladavine koja se razlikovala od regije do regije i višestoljetnog otimanja drugih naroda za hrvatski teritorij, stanje u regijama nije bilo dobro. Možda najtužnije stanje jest ono u Slavoniji – nakon toliko željenog oslobođenja od Turaka, slavonski narod pada pod vlast gotovo jednako nemilosrdnih vojnih zapovjednika koji pljačkaju seljake i u smaknućima staju na kraj njihovim pokušajima otpora. Pokraj slavonskog područja ni Zagreb ni Varaždin ne uživaju blagostanje; siromaštvo kmetova također dovodi do pobuna koje se guše u krvi jednako kao one u Slavoniji. Ipak, osjetno je jačanje germanizacije te slabljenje narodnog otpora zbog straha da ne budu smaknuti jednako kao Zrinski i Frankopan. (Bogišić, 1974: 175-196) Zbog takvih okolnosti običan puk ostaje zakinut po pitanju školstva i to se stanje poboljšava tek edukacijskom reformom Marije Terezije 1777. godine. Sukladno tome, mnogi autori se u osamnaestom stoljeću posvećuju upravo tom unapređivanju obrazovanja i kulture samog hrvatskog naroda. Na tom se području ističu Krčelić, Reljković, Katančić i dr.

Osim djela takve prosvjetiteljske uloge stvorena su djela i drugih stilova u kontekstu regionalnih književnosti. Pa se tako u osamnaestom stoljeću pišu i lirski, i epski, i dramska djela, ali ipak najviše je epike. Tu je riječ o povijesno-ratničkoj epici, junačkim pohvalnicima,

stihovanim legendama i životima svetaca i dr. Lirika je obuhvaćala uglavnom prigodnice. Kada se radi o drami, ona je podijeljena na frančezarije (svojevrzne obrade francuskih drama i komedija), talijanarije (obrade talijanskih melodrama), domaću autorsku dramu u Dubrovniku i školske drame u sjevernoj Hrvatskoj kojoj pripada i drama *Sveti Aleksi*.

“Kajkavska drama”, kako ju naziva Nikola Batušić u *Povijesti hrvatskog kazališta*, odnosno “Školska drama u sjevernoj Hrvatskoj” kako je nazvana u Liberovoj *Povijesti hrvatske književnosti* odnosi se na pedesetak kajkavskih dramskih djela od kojih nam je četrdesetak dostupno, a desetak poznato samo po naslovima. (Batušić, 1978: 189) Ove drame započinju isusovačkim školskim dramama koje su kako sam naziv kaže, pisali, organizirali i izvodili isusovci, čije su „(...) školske predstave započete u Zagrebu 1607. godine, potrajale su sve do ukinuća reda 1773. godine.“ (Bogišić, 1974: 358) Sadržajno te su drame bile raznovrsne, ali uvijek su imale odgojnu, odnosno moralizatorsku notu. Drame su se izvodile, uglavnom, na latinskom, a ponekad i na hrvatskom jeziku. Kao svojevrstan nastavak isusovačkog kazališta pri kraju stoljeća, već od 1791. kazališno djeluju i druge dvije školske institucije u Zagrebu: Gimnazijski plemićki konvikt (u Habelićevoj ulici) i Biskupsko sjemenište. Djelomično autorskim dramama izvedenim na Sjemeništu mogu se smatrati samo *Čini Barona Tamburlana* i *Hipokondrijakuš* nepoznatih autora. „Glavno vrelo odakle su crpljene drame izvedene u Sjemeništu bijaše njemačka dramska književnost sentimentalno-poučnih, ali i kazališno vješto napisanih djela iz zadnjih desetljeća XVIII i početaka XIX stoljeća.“ (Batušić, 1978: 191) Međutim, u Sjemeništu se znalo za originalnog kajkavskog autora Tita Brezovačkog. U to je vrijeme on već objavio dramu u četiri čina *Sveti Aleksi*. *Svetog je Aleksija* Brezovački počeo pisati kao učitelj na gimnaziji u Varaždinu, vrlo vjerojatno jer je htio napisati dramu koju bi njegovi učenici izvodili. „Siže radnje za svoju dramu našao je u Bollandovim “Svetačkim legendama, zborniku koji je već dugo privlačio pažnju mnogih pisaca.“ (Bogišić, 1974: 366) Osim po nabožnoj tematici, a i po tome što su sve žene trebali glumiti muškarci, *Sveti Aleksi* je tipična školska drama kakvu su gajili isusovci. (Bogišić, 1974: 366) Uz tu dramu Brezovački je objavio i *Matijaša Grabancijaša dijaka* 1804, zabavnu komediju kao i *Diogeneša* napisanog u sličnom tonu 1805. Međutim, Tito je Brezovački u to vrijeme zbog svojih presvjetovnih postupaka smatran nepoćudnim, a rječnik njegovih dramskih djela neprihvatljivim za mlade svećenike. Ipak, povjesničari hrvatske književnosti njegovu vrijednost itekako prepoznaju. Frangeš ga uspoređuje s Držićem i navodi kako „(...) paralelu Brezovački-Držić nije teško povući.“ (Frangeš 1987: 129) Na sreću, Titov rad nije ostao potpuno neprepoznat ni u njegovo vrijeme. U Plemićkom je konviktu izvedena jedina autorska drama toga doba, upravo Titov *Matijaš Grabancijaš dijak*, 1804. godine. U toj komediji, kao i u *Diogenešu*, Brezovački je

prikazao mnoge zanimljive crte i strane hrvatskoga građanskoga društva i života svoga vremena. „Zbog aktivne cenzure morao je ostavljati po strani neke pojave i neke bitne probleme suvremenog života, koje je inače dobro uočavao i osjećao.“ (Bogišić, 1974: 366) Batušić u *Povijesti hrvatskog kazališta* iznimno hvali dramaturške sposobnosti Brezovačkog. Navodi kako je bio izvrstan u pisanju didaskalija, u uvođenju novih naziva za čin i prizor i sl. Također navodi da „što se dramaturgijskih obilježja scenskih djela Tita Brezovačkog tiče, ona pokazuju ugledanje na njemački igrokaz kasnog XVIII stoljeća, te kočebueovsko građenje dramskog zapleta.“ (Batušić, 1974: 198) Također, važno je spomenuti i Titov odličan kajkavski izričaj koji je potpomogao uvjerljivosti drama. Iako je bio najpoznatiji po dramskom radu, „u stihovanoj književnoj ostavštini Tita Brezovačkog ističe se programatska latinska elegija s naslovom *Utok triju sestara, Dalmacije, Hrvatske i Slavonije* koju je posvetio banu Ivanu Erdodyju s nakanom da hrvatske zemlje ne bi ostale bez svojih kruna, a i bez kralja Leopolda Ugarskoga. (...) Lucidna je i pjesnikova satira *Jeremijaš nad horvatskoga orsaga zrušenjem narekujući* koju je cenzura zbog političke izravnosti zabranila. Jezično su vrlo vidovite i dvije njegove deseteračke pjesme *Uspominak upelovanja milosrdne bratje* i *Pisma Juri Rožiću*.“ (Novak, 2003: 170)

6. Pojam svakodnevlja

Svakodnevlje (svakodnevnica) je pojam koji se može istraživati iz različitih aspekata. Teško je definirati sam termin. Na prvu pomisao, svakodnevlje bi bio običan život, pojam koji bi se povezivao uz kakvu neutralnu monotoniju, ponavljanje sitnih postupaka dan za danom koji sačinjavaju ljudski život. Jednostavno, „svakidašnjost, to su sitni događaji koji se jedva ukazuju u vremenu i prostoru.“ (Braudel, 1992: 29) Takvi sitni događaji koji su karakterizirani ponavljanjem imaju tendenciju postati generalnošću i primijeniti se na svakodnevicu određenog povijesnog razdoblja, određene kulture u tom razdoblju. Braudel za to daje odličan primjer, sliku Maksimilijana I. za stolom oko 1515. godine kako stavlja ruku u zdjelu. Zatim dva stoljeća kasnije priču o tome kako je Luj XVI. prvi put dopustio svojoj djeci da sjednu za objed s njim i naredio im da moraju jesti priborom kao on, baš kako su ih tutori naučili. Upravo te dvije male slike generalno prikazuju tadašnje navike za stolom i koliko su se promijenile u dva stoljeća. Zbog toga je potpuno jasno zašto je svakodnevlje predmet istraživanja, povijesti, antropologije, sociologije pa i književnosti. Iako se to ne bi povezalo na prvi pogled, svakodnevlje itekako može biti dobar predmet istraživanja književnosti posebice otkad je nova historizma – književne teorije i kritike koja se fokusira na poetiku kulture. Novi historizam bazira se na razumijevanje

određenog književnog djela u svom povijesnom kontekstu i ujedno shvaćanje kulturalne povijesti, koju čini život u zajednici i ustaljene forme života u određenom povijesnom periodu, kroz književna djela. Upravo takva analiza glavni je predmet ovog rada, usporedba svakodnevnica u dvjema književnim obradama iste legende o svetom Aleksiju, ali s razmakom u nastanku od tri stoljeća.

7. Svakodnevije u *Legendi o svetom Aleksu*

7.1. Hrana

U *Legendi o svetom Aleksu* leksemi vezani uz element hrane spominju se šest puta. Dva se puta spominje element trpeze, jednom oběd, jednom krupic (mrvice), te po jednom hlěb i kruh. Trpeza se spominje dva puta u kontekstu trpeza koje je car Evpimijan kao bogobožazan čovjek pripremao za udovice, siromašne i strane hodočasnike: *Pošćaše se po vse dni do 9-go čaša i postavljaše 3 trpezi v domu svojem: jednu sirotam, drugu vdovicam, a tretu stranim i mimohodećim i nišćim i nedužnim.* (257)¹ Trpeza se drugi puta spominje u kontekstu kada Aleksu prosi neprepoznat pred domom i traži hranu, odnosno krupic, mrvice: *Rabe, Božji, pomiluj me ubo stranago i daj mne v dvore svojem da se nasiću s rabi tvojimi ot krupic padajućih ot trpezi tvojeje* (259). Leksem se oběd spominje u sličnom kontekstu kada Aleksu sreće svojega oca koji ga ne prepoznaje: *Ubi srete ca svojego gredući od polače va vrime oběda i pokloni se jemu...* (259) Hlěb se spominje kada Evpimijan objeđuje s ljudima kojima je postavio trpeze: *Sam že v 9. čas vkušaše hlěba svojega s črnici mimohodećim i nišćim.*(257) Kruh se spominje u kontekstu prehrane kakvu je kao „božji čovjek“ Aleksu imao u 34 godine boravka izvan doma: *I jadiše v měru 2 ukij kruha i 2 ukij voda pjaše.*

7.2. Piće

Leksemi vezani za piće spominju se dva puta i to jednom voda i jednom piće, nespecificirano kakva vrsta pića: *Ča jemu dajahu v piću on je nišćim dajaše.* (258) i *I jadiše v měru 2 ukij kruha i 2 ukij voda pjaše.* (258)

¹ Citirano prema: *Legenda o Sv. Aleksu (Aleksiju)*, 1969. u: *Hrvatska književnost srednjega vijeka*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, Knjiga 1, priredio Vjekoslav Štefanić, Zagreb.

Sve citate iz navedenog djela u seminaru donosim tako da na kraju citata u zagradu stavljam broj stranice na kojoj se citat nalazi.

7.3. Moda

Leksema vezanih uz modu mnogo je više nego leksema vezanih uz hranu i piće. Pridjevi zlati spominje se četiri puta. Prvi puta u kontekstu kako je Evpimijan imao tri tisuće sluga u zlatnim opasačima i svilenim haljinama: *Imiše rab domačedac 3000 v svilnih rizah i v zlatih pasih.* (256) Zatim, u kontekstu zlatnog prijestolja i zlatnog prstena: *Vlěz že v črtog, sede na přestole zlatě i vazam prsten zlat i obvit i koprinoju i dast i obručenici svojej...* (257). U istoj se rečenici spominju prsten i obvit. Zadnji se put pridjev spominje u kontekstu zlatne rake u koju postavljaju Aleksijevo truplo. U istoj se rečenici također spominje drago kamenje i biser: *Blagověrna že cěsara povělesta stovirit raku zlatu i ukrasiti kamen'jem dragim i biserom.* (261) U ovom su kontekstu zlatna raka, drago kamenje i biser više u službi vezanoj za vjeru i uređenu raku kakvu je „božji čovjek“ i zaslužio. Pridjev hudi spominje se u kontekstu Aleksijevih hudih riza koje je nosio kao prosjak: *I oblěče se v hude rizi i sědiše kako i prosac v pritvorě svetije Marije Bogorodice.* (258) Rizi se također spominju u kontekstu kada Evpimijan rastrga svoje rizi kada sazna kako je Aleksi 17 godina prosio pred domom: *...skoči s přestola skoro irastrza rizi svoje i urěza vlasi svoje i sědini svoje trzaše.* (260) Leksem věnac spominje se jedanput: *i kako věnac na glavě cěsarski, tako počivajet na njem Duh Sveti.* (259)

7.4. Stanovanje

U legendi najviše je elemenata stanovanja. Dom se spominje četiri puta, črtog (ložnica za prvu bračnu noć) tri puta, polača dva puta, dvori, ložnica, hižica, přestole i okance (prozorsko okno) jednom. Dom se spominje u kontekstu Aleksijeva doma od kojega je otišao te pred koji se vratio: *I vavede ga v dom svoj...* (258). Leksem polača također se odnosi na Aleksijev rodni dom: *Ubi srete ca svojego gredući od polače va vrime oběda i pokloni se jemu...* (258), *Kada iděše v polaču cěsarevu, milostinju pred soboju šaljaše...* (257) Također i leksem dvori: *Rabe, Božji, pomiluj me ubo stranago i daj mne v dvore svojem da se nasiću s rabi tvojimi ot krupic padajućih ot trpezi tvojeje* (258). Leksem črtoga, spominje se unutar događaja nakon vjenčanja Aleksija i njegove nevjeste te njegova odlaska iz te odaje predviđene za prvu bračnu noć: *I obručiše jemu něvěstu cěsarskoga roda i stvoriše brak i ukrasiše črtog (...), Vlěz že v črtog, sede na přestole zlatě i vazam prsten zlat i obvit i koprinoju i dast i obručenici svoj (...), I izlěze ot črtog svojego...* (257). Leksem se ložnica spominje u kontekstu kada se Aleksijeva mati posipa pepelom u vjerskom ritualu: *šadši v ložnicu svoju otvrze okance vzglavji svojem i postlavši prid njim, popelom posipa.* (258) Na istom se mjestu spominje i leksem okance. Leksem přestole

spominje se u već spomenutom kontekstu kada Evpimijan skoči s prijestolja saznajući za sinovljevu smrt: (...) *skoči s prestola skoro irastrza rizi svoje i uręza vlasi svoje i sędini svoje trzaše.* (260) Hižica se spominje jednom: *Na v pritvori vhoda mojega stvorite jemu hižicu da vlaze i zlaze gledajem njega.* (259)

7.5. Ljudi

S obzirom na vrijeme nastanka, crkveno orijentirano petnaesto stoljeće, ova legenda ne donosi nimalo informacija o ljudima. Uz Aleksija, „božjeg čovjeka“, Evpimijan, njegova žena Aglaisa, snaha (neimenovana) karakterizirani su samo kao iznimni vjernici te uz to, naravno, vrlo dobri i pošteni. Međutim, iz same književnosti toga razdoblja, pa tako i *Legende o svetom Aleksu*, vidljivo je kako takva književnost nije imala namjeru donijeti nekakav stvaran presjek tadašnjeg puka nego taj puk orijentirati što više prema Crkvi.

7.6. Običaji

Elementi običaja nisu vezani uz ljude nego uz same likove kao iznimne vjernike, realiziraju se uglavnom kao molitve. Osim molitvi spominje se običaj posipanja pepelom: *šadši v ložnicu svoju otvrze okance vzglavji svojem i postlavši prid njim, popelom posipa.* (258) Mole se svi likovi, a ponajviše Aleksi: *Bože, stvorivi nebo i zemlju, spasi me is čręva matere mojeje i ninje ot sujetnago žitja sego i spodobi me desnago stojan'ja sa vsęmi ugodišimi tebę, jako ti jesi Bog pomilovati i spasiti i tebę slavu vsilajem i ninje i va vęki vęk.* (258)

7.7. Sinteza elemenata svakodnevlja u *Legendi o svetom Aleksu*

Budući da *Legenda o svetom Aleksu* pripada u svetačke legende, crkvenopripovjednu prozu, karakterizirana je plošnom projekcijom likova i stepenastom fabulom te moralnom perspektivom. Budući da je takva proza imala jedini zadatak izraziti moralizatorsko-religiozni ideal, ne čudi što je elemenata svakodnevice poprilično malo te su uglavnom vezani uz vjersku tematiku. Primjerice, od elemenata hrane i pića spominju se kruh i voda u kontekstu Aleksijeva posta na kruhu i vodi dok je u askezi. Također elementi mode su u sličnoj ulozi. Na samom početku spominje se kako je Evpimijan imao 3000 sluga u svilenim haljinama te Aleksijeva vjenčanja, spominje se zlatni nakit i odjevni predmeti za svadbu, dok se za vrijeme Aleksijeve askeze ne spominju takvi elementi nego samo njegove „hude rizi“ da bi se na kraju ponovno

vratilo na te iste simbole zlata, bisere i drago kamenje kada Aleksu umire kao svetac, božji čovjek. Ovdje je očit krug koji obilježava Aleksijev život. Napustio je materijalno blago da bi živio kao prosjak i umro kao "božji čovjek" u zlatnoj ruci kakvu je zaslužio. Elementa stanovanja najviše je, no ne daju previše informacija budući da se odnose na konkretnu palaču u kojoj živi Aleksijeva obitelj – „polača“, „dvori“ i „ložnica“. Leksem „črtog“ ima moralizatorsku ulogu i spominje se više puta kako bi se naglasilo Aleksijevo čistunstvo te ključan trenutak u kojem odlučuje otići živjeti u potpunoj askezi. Elementa koji su vezane uz ljude i običaje koji bi dali uvid u tadašnju svakodnevnicu nema upravo zbog te moralizatorske note. Molitve koje likovi mole ovdje su samo kako bi predstavljale taj vjerski ideal kojemu bi svaki čitatelj trebao težiti.

8. Svakodnevije u *Svetom Aleksiju Tita Brezovačkog*

8.1. Hrana

U drami se leksemi vezani uz hranu spominju samo pet puta. Dva se puta spominje leksem želudac u kontekstu punjenja želuca, odnosno hranjenja: *FAVORIN: ...ali kaj toploga i dobroga v želudec hitil. (71)*²

Glagol hraniti, također se spominje dva puta, no ne u potpuno doslovnom značenju hranjenja nego više u značenju odhranjivanja, održavanja na životu: *PETRONILA: Mort on bogec kojeg pod štengami našim hranili jesmo? (80)*

Jednom se spominje leksem obed koji se odnosi na obrok, nije precizirano je li popodnevni ili večernji:

AGLAJE: K meni na obed pozoveš najprveše vu Rimu večnike i velikaše tak časti kak roda i krvi osebujne. (51)

8.2. Piće

Leksemi vezani za pojedino piće ne spominju se u drami, no spominje se leksem pivnica u kontekstu opisivanja rute kojom je Favorin išao kada je tražio Aleksija nakon njegova nestanka:

² Citirano prema: Brezovački, Tito, 1973. *Dramska djela. Pjesme (Sveti Aleksu)*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, Knjiga 22, priredio Branko Hećimović, Zagreb.

Sve citate iz navedenog djela u seminaru donosim tako da na kraju citata u zagradu stavljam broj stranice na kojoj se citat nalazi.

FAVORIN: Vse kute i luknje naluknul jesem; vse dimnjake pregledal, vse nahiže sprešel se; samo mimo pivnice sam išel, ali me nuter nigdo ni pustil, i kojam nekak njega pod štengami v jednom starom lagvu jesam našel. (56)

8.3. Moda

Leksema vezanih uz modu znatno je više nego leksema vezanih uz hranu i piće. Kada se radi o nakitu, zlato kao materijal od kojega je sačinjen nakit, spominje se četiri puta, drago kamenje tri puta, bliskajuće kamenje jedanput, kamenje jedanput, a prsten dvaput:

FAVORIN: ... Ja sem mu pripovedal da su vre vsa pripravljena, da se vsi svati vu jednom zlatu sim-tam njega čakajuč šečeju, ali vsa ova mala bila jesu doklam zapoved oca pridal i povedal nisem. (54)

FAVORIN: On na jednom naslanjatom sedeči stolcu, ter naonom istom kojega otec ne tomu zdavna za se je dal napraviti, vsega z zlatom opšitoga i z dragem na krajeh kamenjem naperjenoga. (62)

Od leksema vezanih za konkretne odjevne predmete leksem oprava spominje se tri puta, glagol opravljen dva puta, a glagol naperjen jedanput. Leksemi svadbene svite, venac dvaput, poplati jedanput, pridjevi naperjena, razdrapani i siromaški u kontekstu odjeće jedanput, a pojas dvaput:

PETRONILA: ...Videla sam najmre vu snu razdrapane svadbene svite; bliski oni lisikajučega na glavi i opravi zaručnice naše dragoga kamenja polehko pred očima mojemi smrkavali se jesu, doklam jasnost ona na škuru premjena temnosti niti lepotu več, niti farba oprave mrtvem kakti očem je mogla kazati. (60)

PETRONILA: Ono isto vreme, koje meni na zdavanju aldovnik venca na glavu je postavil, najjakši, vekši i dragši venca kamen sam od sebe na dvoje puči, iz glave moje pred zaručnika opadne noge. (61)

PETRONILA: Nisi li ti snejala da se svadbene na meni svite drapale jesu? (78)

FAVORIN: Vsi velikaši rimski i prijateli oca tvojega vu jednom zlatu opravljeni tebe jednoga čakaju. Zaručnica tvoja vsa z bliskajučem kamenjem naperjena kakti jeden pav po dvoru se širi; nigdo nju pogledati pred bliskom zlata i jasnostjum kamenja ne more. (53)

PETRONILA: Ono isto vreme, koje meni na zdavanju aldovnik venca na glavu je postavil, najjakši, vekši i dragši venca kamen sam od sebe na dvoje puči, iz glave moje pred zaručnika opadne noge. (61)

PETRONILA: V siromaški, ja znam, i razdrapani. (79)

8.4. Stanovanje

Elementi stanovanja najbrojniji su u drami. Najbrojniji je leksem hiža (podjednako se spominje u doslovnom značenju kuće, ali često i u značenju doma, posebice u kontekstu Aleksijeva odlaska od rodnog doma). Spominje se četrnaest puta, dvostruko više nego leksem stolac (sedam puta). Leksemi štenge i stol spominju se šest puta, leksem lagva pet, leksemi dvor i vrata četiri puta, a leksem vrt dva puta. Leksemi nahiže, dimnjaci, zid, kanta i dvorišče spominju se jedanput:

ALEKSI (Pri stolu knjig punom sedeći, stane se, šeće se i počme) (39)

ALEKSI (Ide proti vratom, ali povrne se k stolu govoreći) (46)

AGLAJE (tiho: Da ne vujde, ti pred vrati skožnuj; drugo se bojati nimam.) (52)

FAVORIN: ..Vse kute i luknje naluknul jesem; vse dimnjake pregledal, vse nahiže sprešel se; samo mimo pivnice sam išel, ali me nuter nigdo ni pustil, i kojam nekak njega pod štengami v jednom starom lagvu jesam našel. (56)

PETRONILA: Oh, bedasti človek. Ne stolec, ne, nego Aleksi, od njega pitam. (62)

PETRONILA: Gdo pak zna je li morebiti ov bogec, koj pod našemi prebiva štengami, vu duhu vzet... (78-79)

FAVORIN: Na sredini dvorišča našeg postavljen med tulikum ljudstva vnožinum da se genuti ni moči. (82)

8.5. Ljudi

O karakteristikama ljudi tadašnjeg vremena nema puno govora, no Favorin drži kratak monolog o ženama:

FAVORIN: Lehko; kak brže vidim da je žena; ar su skoro vse jednake narave: kaj najbolje žeiju, ono pred drugemi najbolje odurjavaju; kaj najvekšu njim pri srcu donáša radost, ono najžalosneše zvana kažeju. Dapače na istom zdavanju suze im se po licu cureti vidiju kak da bi se za divojačtva premenjeni stališ najbolje plakale, one vendar suze iz očih njihoveg neizgovorno preša veselje da vidiju vre jedenput ono vreme za koje od petog leta mladosti svoje gusto i preželjno zdihavale jesu. (53)

8.6. Običaji

O elementima običaja također nema puno riječi. Leksem svadba spominje se četiri puta, a leksem svati jednom u kontekstu Aleksijevih svatova. Leksemi tanci i igre spominju se jednom.

Iako su brojniji leksemi vezani uz svadbu, druga dva leksema odnose se baš na konkretne običaje:

AGLAJE: ... Koja goder k svadbe potrebna jesu, da pripravna budeju, kaj za mogućnost našu pokazati ali za veselja velikoču očivestu včiniti prikladno biti more, tvoja vu tom skrb naj bude. (51)

FAVORIN: ... Ja sem mu pripovedal da su vre vsa pripravljena, da se vsi svati vu jednom zlatu sim-tam njega čakajuč šečeju, ali vsa ova mala bila jesu doklam zapoved oca pridal i povedal nisem. (54)

ALEKSI: ... Vezda na veselje pozava igre, vezda na opčinske vodi tance, vezda vu pripečenj zgliedališća hoditi zapoveda... (42)

8.7. Sinteza elemenata svakodnevlja u *Svetom Aleksiju*

Smatra se kako je „(...) povod za pisanje svoje prve drame, *Svetog Aleksija*, Brezovački vjerojatno osjetio u Varaždinu uočivši da među đacima te škole još uvijek živi tradicija da se na svršetku školske godine priredi kakva predstava.“ (Bogišić 1978: 366) Ta se činjenica itekako može povezati s elementima svakodnevice u djelu. Prvenstveno, kada se radi o pojavnosti elemenata hrane i pića. Prema nedostatku tih elemenata, očito je kako je Brezovački ovu dramu namijenio prvenstveno praktičnom izvođenju i tadašnjim financijskim prilikama te nije toliko posvetio pažnje scenografiji u aspektima hrane i pića. Ovu činjenicu potvrđuje i Batušić navodeći kako se „(...) iz toga vidi da je on imao neku teatarsku rutinu i da tekstove nije pisao samo u dramskoj formi, već da ih je zamišljao scenski ostvarene.“ (Batušić, 1951: 35-36) Kada se radi o elementima mode, kojih je znatno više, oni su uglavnom spomenuti u prepričavanjima samih likova te također nisu potrebni za scenografiju. Elementi stanovanja, kojih je najviše, osim leksema *hiža*, najčešće se spominju u didaskalijama koje su u Brezovačkog vrlo direktne. To potvrđuje i Nikola Batušić tvrdeći kako je Brezovačkom „(...) scenska tehnika onoga doba, posebice idealno zamišljena scenska slika vlastitih djela bila jasna dok je pisao, govore nam mnogobrojne scenske upute koje je na prava mjesta s namjerom i znanjem porazmjestio u strukture svojih djela.“ (Batušić, 1978: 200) Elementi stanovanja spomenuti u didaskalijama su stol, stolac i vrata koji također upućuju na svijest Brezovačkog o tadašnjim prilikama i njegovu želju za stavljanjem ove drame na pozornicu. Elementi običaja nisu pretjerano zastupljeni u drami jer je Brezovački naglasak dao na samu radnju, na konkretne glumce, a ne tadašnje običaje. Slično je i s elementima karakteristika tadašnjeg puka koje također nisu zastupljene i također upućuju na to kako se u ovoj drami nije bavio tadašnjim prilikama i ponašanjem ljudi. Ipak, tim elementima se puno više pozabavio u svojim komedijama.

U usporedbi s drugim dvama dramskim uradcima Tita Brezovačkog, komedijama *Matijaš Grabancijaš dijak* i *Diogeneš*, elemenata svakodnevice puno je manje u *Svetom Aleksiju*. U *Matijašu* i *Diogenešu* posebice je puno više stavljen naglasak na ljude tadašnjeg vremena koji su prikazani komično i kritički. Ostalih elemenata svakodnevice u ovim komedijama također nema puno, ali svakako je ovaj aspekt svakodnevice očigledno opširniji.

U kontekstu svakodnevice ostalih djela nastalih na području Banske Hrvatske u 18. stoljeću elemenata svakodnevice također je mnogo manje u *Svetom Aleksiju* nego u ostalim djelima. Primjerice u *Regulama Roditelov i Drugeh Starešeh* i *Regulama Dvorjanstva* Jurja Muliha elemenata hrane, pića, ponašanja pri obrocima, odijevanja, običaja i ljudi mnogo je više nego u *Svetom Aleksiju*. Međutim ova činjenica ne čudi budući da su ova djela Jurja Muliha svojevrsni bonton i obiluju elementima svakodnevice te kritikama i savjetima. Slično je i s *Annuama* Adama Baltazara Krčelića koje su najjača kritika tadašnjeg društva te sukladno tomu, obiluju elementima tadašnje svakodnevice. U *Historijama* Stjepana Fučeka najčešće se spominje pijančevanje, tancanje i igre u kontekstu grijeha te budući da su tema tih djela, ti elementi su zastupljeniji nego u *Svetom Aleksiju*. Iako *Čini Barona Tamburlana* nemaju kritičku funkciju kao prethodno navedena djela, pa nema puno govora o ljudima i običajima, to djelo također pokazuje, ne mnogo no svakako više elemenata svakodnevice nego *Sveti Aleksii*.

Vidljivo je kako su navedeni autori imali veliku prosvjetiteljsku ulogu kritičkim nastupom prema tadašnjim ljudima i običajima pa su im djela i obilatija tim elementima nego što je to *Sveti Aleksii*. Uostalom, Braudel navodi kako „materijalni život, to su ljudi i stvari, stvari i ljudi, proučavati stvar – prehranu, stanovanje, odjeću, raskoš, oruđe, novčana sredstva, okvire sela i grada – ukratko, sve ono čime se čovjek služi, nije jedini način da se procijeni njegov svakodnevni život.“ (Braudel, 1992: 19)

9. Zaključak

Iako nastale u razmaku od tri stoljeća, prema funkciji elemenata svakodnevice ove su dvije književne obrade legende o svetom Aleksiju, ona srednjovjekovna i ona Tita Brezovačkog, vrlo slične. U objema se radi o nedostatku elemenata svakodnevice, odnosno o njihovoj maloj zastupljenosti, no i taj nedostatak iščitava se kao svojevrsno objašnjenje konteksta vremena u kojem su nastale. U slučaju *Legende o svetom Aleksu* nedostatak elemenata sukladan je podvrsti legendarne proze koja je karakterizirana jednostavnom, plošnom radnjom i moralizatorskom ulogom kojoj je glavni cilj prikazati ideal vjerskog života. Neki elementi koji se pojavljuju, povezani su s dubljom također moralizatorskom nakanom. Tu se posebice radi o elementima ljudi i običaja koji su posve bazirani na molitvama. S druge strane, *Sveti Aleks* Tita Brezovačkog iako napisan od strane člana klera, ne posjeduje tu moralizatorsku notu. Karakterizira ga slabija zastupljenost elemenata svakodnevlja iz čega se može iščitati kako je napisan s namjerom izvođenja na kazališnim daskama varaždinske gimnazije. Nedostatak elemenata hrane i pića svakako se može povezati s jednostavnim scenografskim uvjetima, dok se vidljivo brojniji elementi stanovanja uglavnom spominju u didaskalijama (stol, stolac) i upućuju upravo na jednostavnost scenografije i praktičnost izvedbe. Nedostatak elemenata ljudi i običaja upućuje na to kako se Brezovački želio bazirati na samu radnju drame i glumu izvođača. Analizom elemenata svakodnevice u drami *Sveti Aleks* dolazi se do zaključka kako je ona predviđena za izvođenje na pozornici, u skromnim prilikama s naglaskom na radnji i izvedbi glumaca te na veliku želju Tita Brezovačkog da varaždinska gimnazija nastavi s izvođenjem predstava.

Obje književne obrade o svetom Aleksiju obrađuju istu temu i zauzimaju opravdano mjesto u dijakoriniji hrvatske književnosti. *Legenda o svetom Aleksu* jedan je od lijepih primjeraka hrvatske srednjovjekovne književnosti te i po elementima svakodnevice odličan primjer legendarne crkvenopripovjedne proze petnaestoga stoljeća. Drama *Sveti Aleks*, čak i nedostatkom elemenata svakodnevice, dokazuje talent i ljubav Tita Brezovačkog prema kazalištu kao jedinog originalnog kajkavskog komediografa osamnaestog stoljeća.

10. Literatura

1. Batušić, Nikola, 1978. *Povijest hrvatskoga kazališta*, Zagreb.
2. Batušić, Slavko, 1951. *Komediografija Tita Brezovačkog, Stari pisci hrvatski*, Knjiga 29, priredio Milan Ratković, Zagreb.
3. Brezovački, Tito, 1973. *Dramska djela. Pjesme (Diogeneš)*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, Knjiga 22, priredio Branko Hećimović, Zagreb.
4. Braudel, Fernand, 1992. *Strukture svakidašnjice. Materijalna civilizacija, ekonomija i kapitalizam od XV. do XVIII. stoljeća*, Zagreb.
5. Frangeš, Ivo, 1987. *Povijest hrvatske književnosti*, Zagreb – Ljubljana.
6. Franičević, Marin – Švelec, Franjo – Bogišić, Rafo, 1974. *Povijest hrvatske književnosti, Knjiga 3 – Od renesanse do prosvjetiteljstva*, Zagreb.
7. Grabar, Biserka, 1977. *Legenda o sv. Aleksiju u hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti*, Slovo: Časopis Staroslavenskoga instituta, Zagreb.
8. Hercigonja, Eduard, 1975. *Srednjovjekovna književnost, Povijest hrvatske književnosti, knjiga 2*, Zagreb.
9. Novak, Slobodan Prosperov, 2004. *Povijest hrvatske književnosti, svezak I.*, Zagreb.
10. Štefanić, Vjekoslav, 1969. *Hrvatska književnost srednjega vijeka*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, Knjiga 1, priredio Vjekoslav Štefanić i suradnici, Zagreb.
11. Vodnik, Branko, 1913. *Povijest hrvatske književnosti, Knjiga 1: Od humanizma do potkraj XVIII. stoljeća, s uvodom V. Jagića o hrvatskoj glagolskoj književnosti*, Zagreb.